

Samráðsnefnd um sjávarútvegsstefnu  
Matvælaráðuneytinu  
Borgartúni 26  
105 Reykjavík

Reykjavík, 27. febrúar 2023

## Efni: Umsögn um bráðabirgðaniðurstöður samráðsnefndar um auðlindina okkar

Starfsgreinasambandið (SGS) hefur yfirfarið bráðabirgðaniðurstöður starfshópsins Auðlindin okkar sem kynntar voru 17. janúar sl. Þetta er mikið og víðtækt efni og mikil vinna hefur farið í að greina ýmsar hliðar sjávarútvegsins. Nokkrir beinir hagsmunaaðilar eru í greininni og fjölmargir sem hafa óbeina aðkomu og hagsmuni af henni enda er þetta ein verðmætasta auðlind Íslands. Rýnihópi SGS sem fór yfir niðurstöðurnar þykir miður að lítið sem ekkert sé fjallað um fjölmennasta beina hagsmunahópinn í greininni sem er fiskvinnslufólk og annað landverkafólk sem starfar beint hjá fyrirtækjum í greininni eða hjá stoðfyrirtækjum greinarinnar. Mikið er fjallað um starfsfólk á sjó og er það vel.

Við væntum þess að úr þessu verði bætt í næsta áfanga og sjónarmiðum og hagsmunum landverkafólks verði gert hærra undir höfði í lokaniðurstöðum nefndarinnar þar sem einnig verði skoðað hvaða félagslegu og fjárhagslegu áhrif breytingar á greininni hafa á landverkafólk sem beinan hagsmunaaðila.

Hópurinn tók ákvörðun um að fjalla aðeins um kafla **E, G, H og K**. Þó svo annað sem fjallað er um í öðrum köflum geti haft áhrif á landverkafólkið í greininni þá er stór hópur sérfræðinga í nefndinni sem eru betur til þess fallnir að rýna þá kafla.

Hér koma niðurstöður rýnihópsins og væntir SGS áframhaldandi góðs samstarfs og mun að sjálfsögðu halda áfram að starfa með hópnum að þessu mikilvæga verkefni.

### Kafli E - Kerfi fiskveiðistjórnunar

Starfsgreinasambandið (SGS) styður þær hugmyndir sem hafa komið fram um að gera úthlutun byggðakvóta markvissari. Jafnframt leggur SGS áherslu á að með kvótanum komi fé til að byggja upp innviði séu þeir ekki til staðar, eða mjög nærri þeim stað sem kvótanum er úthlutað. Þar er t.d. átt við heilsugæslu, framhaldsskóla og aðra sjálfsagða opinbera þjónustu sem er frumskilyrði þess að fólk sjái framtíð fyrir sér á stöðunum. Mikilvægt er að gerðar séu vandaðar kannanir sem leiða í ljós hvað þurfi til að fólk vilji setjast að á ákveðnum stöðum og meta út frá því hvort kvóti verði settur á svæðið. Tilfærsla á kvóta ein og sér framkallar ekki byggðafestu heldur þurfa búsetuskilyrði að vera góð og jafnvel betri en í öðrum byggðakjörnum, til að fólk sé tilbúið að setjast að á stöðunum sem kvótinn er fluttur til. Fólksfækkun á sér flóknari skýringar en eingöngu kvótaleyzi, og lítið sem ekkert hefur verið rannsakað hvað þarf til að fólk ílengist á stöðunum og sé tilbúið að byggja þá upp. Við ítrekum einnig að í tillögnum er ekkert fjallað um hvernig skuli stöðva að kjölfestufyrirtæki með kvóta séu keypt úr byggðalögum og fótunum þannig kippt undan atvinnu- og mannlífi þar.

## Kafli G - Markaðsetning sala og orðspor

SGS ítrekar og leggur áherslu á mikilvægi þess að fullvinnsla sjávaraflans fari fram á Íslandi og skapi þar með góð störf og verðmæti til þjóðarinnar. Miklar framfarir hafa orðið í geymsluaðferðum og flutningum matvæla er tryggja ferskleika lengur en áður, og því er mun auðveldara að flytja óunninn fisk úr landi þangað sem ódýrara vinnuafli fæst. Einnig hafa miklar tækniframfarir orðið í fiskvinnslu á Íslandi sem þýðir mikla fækkun starfa, störfín hafa orðið léttari að mörgu leyti en jafnframt einhæfari. Jafnframt eru vinnslur orðnar sérhæfðari og þurfa aðgengi að miklu magni af vissum fisktegundum til að halda uppi samfelldri vinnslu á hagkvæman hátt. Þar fer því ekki saman að dreifa kvóta á litlar vinnslur sem greiða lægri heildarlaun og eru yfirleitt óhagkvæmari í rekstri - það skapar ekki byggðafestu eða góðan arð af auðlindinni. Þar af leiðandi er mjög mikilvægt að tryggja aðgengi að mörkuðum með brottnámi tolla og fríverslun með unnar fiskafurðir til að styrkja grundvöll tæknivæðra fiskvinnslna.

## Kafli H - Menntun

Eins og kunnugt er hefur fiskvinnsla verið í fremstu röð í tækniþróun með tilheyrandi breytingum á störfum og fækkun hefðbundinna fiskvinnslustarfa. Það kallar á önnur sérhæfð störf og mikilvægt er að mennta fiskvinnslufólk í þau störf, svo það geti þróast í starfi og áfram myndað kjarnann í þeirri byggðafestu sem þó er til staðar víða um land. Starfsgreinasambandið tekur heilshugar undir tillöguna um íslenskukennslu á vinnutíma sem er lykillinn að því að sá stóri hópur fólks með annað tungumál en íslensku geti menntað sig áfram til jafns við Íslendinga. Aðstæður á vinnustað eru oftast þannig að lítil samskipti eru vegna mikils álags í akkórðs- og bónusstörfum auk hávaða sem gerir það að verkum að lítið er hægt að eiga samskipti á vinnustaðnum. Og eftir oft langan og erfiðan vinnudag heldur fólk heim í málumhverfi sem er ekki íslenskt og ekki miklir kraftar eftir til að setjast á skólabekk að kvöldlagi. Þar komum við enn og aftur að þeim rökum að nálægð við skóla og menntaumhverfi er lykillinn að byggðaðróun sem næst ekki með því að byggja upp samfélög fjarri þeim kjörnum. Þau munu ekki eiga framtíð fyrir sér þrátt fyrir góðan ásetning. Í skólakerfinu hafa verið uppi hugmyndir um styttri námsbrautir í ýmskonar tæknimenntun sem getur nýst þessum hópi vel og jafnframt fyrirtækjunum. Mikilvægt er því að verknámsskólum víða um land sé tryggt fjármagn til að þróa styttri námsbrautir fyrir almennt verkafólk þar sem hæfni þeirra er metin inn í námið.

## Kafli K - Starfsumhverfi í sjávarútvegi

Í tillögum undir þessum kafla er hvergi vikið að öryggismálum og lýðheilsu landverkafólks í sjávarútvegi. Það er vel þekkt staðreynd að ýmskonar stoðkerfisvandamál og vinnuslys hafa verið tíð í þeim störfum er landverkafólk vinnur. Sést það vel í umsóknum til sjúkrasjóða stéttarfélaga er starfa á svæðunum og mikilli örorkubyrði lífeyrissjóða þessa fólks. Sem betur fer er orðið fátítt að við missum sjómenn í slysum sem áður fyrr var afar algengt. Því er að þakka Slysavarnaskóla sjómanna, betri öryggisvitund og síðast en ekki síst samþjöppun aflaheimilda, sem gerir það að verkum að hægt er að gera út stærri og mun öruggari skip og vertíðarþáta. En einhæf og erfið vinna kallar fram ýmis vandamál eins og fram hefur komið. Háa örorkutíðni hjá verkafólki er ekki aðeins að finna í þessum störfum (þó sérstaklega konum) heldur eru einnig sterkar vísbendingar um að ævilengd verkafólks sé mun styttri en annarra Íslendinga. Þess vegna þarf að dreifa örorkuframlagi til lífeyrissjóðanna á sanngjarnari hátt og beina framlaginu eingöngu til þeirra sjóða er bera þyngst þessar byrðar. Varða, rannsóknarstofnun vinnumarkaðarins, er í þann mund að hefja rannsókn á ævilengd verkafólks er vinnur þessi störf. Þetta er grafalvarlegt mál og fer SGS fram á að starfshópurinn taki þessi mál inn í niðurstöður starfshópsins og rýni þau sérstaklega því þetta er dauðans alvara í orðsins fyllstu merkingu.

## Almennt

Þegar kemur að því að tryggja byggðafestu á landinu kemur ýmislegt fleira til en eingöngu tilfærsla á aflaheimildum.

- Það sést greinilega hjá þeim verkalýðsfélögum er hafa félagsmenn er starfa hjá fiskvinnslufyrirtækjum að heildarlaun eru mun betri hjá þeim fyrirtækjum er hafa sterka kvótastöðu en hjá flestum þeim er hafa minni kvóta. Sem gerir það að verkum að sá hópur borgar meira útsvar til nærsamfélagsins og hærri tekjuskatt til ríkisins sem gerir arðinn sem rennur til samfélagsins mun meiri. Einnig er atvinnuöryggið meira og færri dagar hráefnislausir á atvinnuleysisbótum.
- Víða um landið er ótrygg raforka og aðgangur að neysluvatni jafnvel ótryggur og hefur þetta bein og óbein áhrif á búsetuskilyrði og atvinnuöryggi á þeim svæðum. Sum svæði á landinu hafa nægan aðgang að heitu og köldu vatni auk þess sem afhendingaröryggi raforku er mikið. Þau svæði sitja ein að þeirri auðlind og mætti alveg skoða hvernig betur er hægt að tryggja að allir njóti fjárhagslega þeirrar auðlindar, jafnt fiskvinnslufyrirtæki, útgerðir og starfsfólk þeirra. [Allt að 86% munur á kostnaði heimila vegna dreifingar rafmagns - Alþýðusamband Íslands \(asi.is\)](#). Jöfnun á þessum kostnaði myndi hafa meiri áhrif á byggðafestu en tilfærsla á aflaheimildum.
- Víða þarf að bæta aðgengi að opinberri þjónustu. Hópurinn gerir sér grein fyrir að það getur verið flókið og afar dýrt í framkvæmd. Hluti af því að gera það eftirsóknarverðara að búa fjarri stórum byggðakjörnum er að nota aðferð sem Norðmenn hafa notað. Þar segir ríkisvaldið við fólk að því miður sé of dýrt að veita öllum sama (auðveldi) aðgengið að opinberri þjónustu sem fólk á sannarlega rétt á, enda borga allir skatta eftir sömu leikreglum. Til að reyna að bæta fyrir þetta þá eru lægri tekjuskattar á sumum svæðum í Noregi og er það gert til að jafna þetta misvægi í þjónustu. Það mætti alveg skoða þessa aðferð á Íslandi því víða hallar mikið á byggðir þegar kemur að opinberri þjónustu og þetta myndi auka sátt við búsetu langt frá þeim tveimur þéttbýliskjörnum sem aðallega veita þessa þjónustu.

F.h. Starfsgreinasambands Íslands,

---

Björg Bjarnadóttir, framkvæmdastjóri SGS

Rýnihópin skipa:

Arnar Hjaltalín, formaður Drífanda stéttarfélags, Vestmannaeyjum

Anna Júlíusdóttir, varaformaður Einingar-Iðju

Hrund Karlsdóttir, formaður Verkalýðs- og sjómannafélags Bolungarvíkur

Magnús S. Magnússon, formaður Verkalýðs- og sjómannafélags Sandgerðis

Vignir Smári Marísson, formaður Verkalýðsfélags Snæfellinga